आपाततो यदर्थस्य पौनरुक्त्येन भासनम् ।
पुनरुक्तवदाभासः स भिन्नाकारशब्दगः ॥ २ ॥

भुजङ्गकुण्डली व्यक्तशशिशुभ्रांशुशीतगुः ।
जगन्त्यपि सदापायादव्याच्चेतोहरः शिवः ॥

अत्र भुजङ्गकुण्डल्यादिशब्दानामापातमात्रेण सर्पाद्यर्थतया पौनरुक्त्यप्रतिभासनम् । पर्यवसाने तु भुजङ्गरूपं कुण्डलं विद्यते यस्येत्याद्यन्यार्थत्वम् । 'पायादव्यात्' इत्यत्र क्रियागतोऽयमलंकारः, 'पायात्' इत्यस्य 'अपायात्' इत्यत्र पर्यवसानात् । 'भुजङ्गकुण्डली' इति शब्दयोः प्रथमस्यैव परिवृत्तिसहत्वम् । 'हरः शिवः' इति द्वितीयस्यैव । 'शशिशुभ्रांशु' इति द्वयोरपि । 'भाति सदानत्यागः' इति न द्वयोरपि । इति शब्दपरिवृत्तिसहत्वासहत्वाभ्यामस्योभयालंकारत्वम् ।

पणे सूचीकटाहन्याय एव हेतुर्द्रष्टव्यः ॥ आपातत इति । तात्पर्यानवधारणदशायामित्यर्थः ॥ भिन्नाकारशब्दग इति यमकव्यावृत्त्यर्थम् । स च शब्दस्य भङ्गाभङ्गाभ्यां द्विविधः । शब्दभङ्गे यथा—'भाति सदानत्यागः स्थिरतायामवनितलतिलकः' इति । अत्रापाततो दानत्यागशब्दौ पुनरुक्तौ । पर्यवसाने तु सदा अनत्या प्रणतिराहित्येन भाति । स्थिरतायामगः पर्वत इत्यर्थः ॥ शब्दाभङ्गे उदाहरति—भुजङ्गेति । शशिशुभ्रांशुशीतगुशब्दानां पौनरुक्त्यमापाततः । पर्यवसाने तु शशिनः कर्पूरस्येव शुभ्रा अंशवो यस्य तादृशः शीतगुश्चन्द्रो यत्र स इत्यर्थः । यद्वा शशी शुभ्रांशुः शीतकिरण इत्यर्थः । सदा अपायादित्यपि शब्दभङ्गः । चेतोहरः मनोरमः । अस्योभयालंकारत्वमुपपादयति—भुजङ्गकुण्डलीति । भुजङ्गावतंस इति । द्वितीयपरिवर्तने पौनरुक्त्यमेव नास्तीति भावः । एवमग्रेऽपि यथायथं बोध्यम् । द्वयोरपीत्यादिना शीतगुरिति । तृतीयस्यापीति लभ्यते । न द्वयोरपीति ।

I. पुनरिति । पुनरुक्तस्येव पुनरुक्तवद् आभासो ज्ञानमिति पुनरुक्तवदाभासः ॥

2. भिन्नेति । भिन्नाकारो विजातीयानुपूर्वीको यः शब्दस्तद्गः ॥

3. भातीति । संपूर्णश्लोकस्तु 'अरिवधदेहशरीरः सहसा रथिसूततुरगपादातः । भाति

१. '-अनिरूपण-' इति पुस्तकान्तरे. २. मुद्रितपुस्तके तु 'भिन्नाकार-' इत्यादेः '-शब्दालंकारत्वमिति भावः ।' इत्यन्तस्य स्थाने 'लाटानुप्रासवारणाय स इति । अन्याद्रष्टव्यं । पर्यवसाने वक्तृतात्पर्यग्रहानन्तरं सदापायादिति अकारप्रश्लेषादिति भावः । परिवृत्तिसहत्वं पर्यायशब्दोपादानेऽपि प्रकृतोपयोगित्वम् । द्वितीयस्यैव परिवृत्तिसहत्वमित्यन्वयः । एवमग्रेऽपि । भातीति । दानत्यागयोरेकार्थत्वात् पौनरुक्त्यम् । वस्तुतस्तु सदा अनत्या अप्रणामेन अगः पर्वत इव । इति व्याख्या वर्तते.